

ΑΝΑΛΥΣΙΣ ΚΑΙ ΤΑΞΙΝΟΜΗΣΙΣ ΤΟΥ ΨΕΥΔΟΥΣ ΨΥΧΟΛΟΓΙΑ ΤΩΝ ΨΕΥΣΤΩΝ

[Συνέχεια· ἴδε σελ. 169].

Ἄλλὰ κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ ὅλως κατὰ συμβεβηκὸς εἶνε δυνατόν νὰ ψεύδωνται καὶ ἄτομα, ἐν οἷς προσωρινῶς καὶ ὅλως παροδικῶς ἐξασθενεῖ ἡ αὐτολεγκτικὴ δύναμις ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν παθῶν καὶ συγκινήσεων διαφόρων, παρασκευαζουσῶν ἰδιάζουσάν τινα ψυχικὴν κατάστασιν. Γνωρίζομεν ὅτι ὑπάρχουσιν ἄτομα, τὰ ὅποια ρέπουσιν εὐκόλως εἰς τὴν πίστιν καὶ τὴν πρᾶδοχὴν ὑπερφυσικῶν καὶ θαυμασιῶν φαινομένων. Οἱ τοιοῦτοι ὑπὸ τὸ κράτος φόβου διατελοῦντες, εὐρεθέντες π. χ. ἐν καιρῷ νυκτὸς εἰς μεμονωμένα μέρη μόνου, διηγοῦνται εἶτα πλάττοντες μύθους φαντασιώδεις περὶ φασμάτων καὶ διαφόρων ὑπερφυσικῶν φαινομένων τὰ ὅποια εἶδαν ἢ ἀνετήληθησαν διὰ τῶν διαφόρων αἰσθητηρίων (ἐννοεῖται οἰκοθεν ὅτι ἐξαίρουνται ἐκεῖνοι, ὅσοι πράγματι ἔσχον παραισθήσεις καὶ ψευδαισθήσεις ὑπὸ τὸ κράτος τοῦ φόβου (hallucinations). Οἱ ἀκούοντες δὲ αὐτῶν, ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τοῦ μυστηριώδους φόβου εὐρισκόμενοι, ὅστις μεταδίδεται αὐτοῖς ὑπὸ τοῦ διηγουμένου τοιαύτας ψευδεῖς ἱστορίας, διακρίνονται εἶτα, εὐρεθέντες ἢ μὴ εἰς ἀναλόγους περιστάσεις, ὅτι αὐτοὶ οἱ ἴδιοι εἶδον καὶ ἤκουσαν τὰ φαντάσματα· οὕτω δὲ ψεύδονται καὶ πιστεύουσι τὰ ἴδια αὐτῶν ψεῦδη. Οὕτω μεταδίδονται ἀπὸ γενεᾶς εἰς γενεάν αἱ πρᾶδοσεις τῶν φαντασμάτων.

Ἐπίσης κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον μεταδίδονται ἀστραπιαίως αἱ ψευδεῖς ἐκεῖναι φῆμαι ἐν καιρῷ τῶν μεγάλων συγκινήσεων τῶν κοινωνιῶν, οἷον ἐν καιρῷ πολέμων, ἐπιδημιῶν ἢ ἄλλων γενικῶν δυστυχιῶν. Ἡ μᾶλλον ἀσήμαντος ἀψιμαχία μεταβάλλεται εἰς φονικωτάτην μάχην ἀπὸ στόματος εἰς στόμα· φονεύονται, φέρ' εἰπεῖν, δέκα; ἀμέσως δ' ἀριθμὸς οὗτος ἀνέρχεται εἰς πεντακοσίους ἢ εἰς χιλίους χάρις εἰς τὴν σάλπιγγα τοῦ ψεύδους. Εἶνε ἀληθές ὅτι κυρίως οἱ συστηματικοὶ ψεῦσται, περὶ ὧν ἀνωτέρω ὠμιλήσαμεν, εἶνε ἐκεῖνοι, οἵτινες ἐν τοιαύταις περιστάσεσιν ἐπέχουσι τόπον πρισμάτων, οὕτως εἰπεῖν, ἐν τῇ κοινωνίᾳ ὅπως παραμορφῶσι τὰ γεγονότα, καὶ αὐτόκλητοι τρέχουσιν ἀπὸ ὁμάδος εἰς ὁμάδα ὅπως πλειοδοτῶσιν ἐπὶ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν φονευθέντων, ἀλλὰ δέον νὰ ἠμολογήσωμεν ὅτι πάντες, ὑπὸ τὸ κράτος τοιοῦτων διακρίσεων τῆς ψυχῆς εὐρισκόμενοι, οἷας ἐπιφέρει ἡ ἐμπόλεμος κατάσταση εἰς ἔθνος, δυσκόλως ἀντέχοντες εἰς τὸν πειρασμόν, εἰς ψυχικὴν τινα κνήφην, ὅπως προσθέ-

σωμεν ἕνα τοῦλάχιστον φονευμένον περιπλέον εἰς τὸ γενικὸν ἄθροισμα τῶν ὑπὲρ πατρίδος πεσόντων διὰ τῆς λόγῃς τῶν ψευστῶν. Τὰ τοιαῦτα δὲ ψεῦδη καὶ οἱ ἴδιοι δημιουργοὶ αὐτῶν πιστεύουσιν αὐταπατάμενοι.

Ἡ ὁσάκις τιτρώσκεται ἡ φιλοτιμία τινὸς ἐν τινι περιπτώσει, ἢ προκύπτουσα ψυχικὴ κατάσταση καθίσταται τοιαύτη, ὥστε ὁ παθὼν πρὸς θεραπείαν αὐτῆς παρασκευάζει ἀμέσως ἐν κατάπλασμα ψεύδους, ὅπερ ἐπιτίθει ἐπὶ τῆς ἠθικῆς πληγῆς του.

Οὕτως δ' ἀποτυχῶν π. χ. εἰς τὰς ἐξετάσεις μαθητῆς δικαιολογεῖται παριστῶν ἑαυτὸν ὡς ἀδικηθέντα καίτοι εὐστοχώτατα, ὡς λέγει, εἰς πάντα τὰ μαθήματα ἀπαντήσαντα, οἰκειοποιεῖται δὲ τοὺς θριάμβους τῶν ἄλλων. Ἡ ὁ δαρεῖς ἐν συμπλοκῇ τινι παριστᾷ ἑαυτὸν ὡς ἀριθμητῆν, τὸν δὲ ἀντίπαλον ὡς παρονομαστήν, ἀναστρέφον οὕτω τοὺς ὄρους τοῦ κλάσματος τῆς συμπλοκῆς, καὶ τοι κατὰ ταύτην ὁ ἀντίπαλος ἦν ὁ καταβαλὼν αὐτὸν κατὰ γῆς καὶ ἀριθμήσας τεσσαράκοντα παρὰ μίαν πυγμᾶς ἐπὶ τῆς κεφαλῆς του. Ἡ αὕτη μέθοδος τίθεται εἰς ἐνέργειαν καὶ ἐν περιπτώσει ἀπλῆς λογομαχίας, ἢ ὅτε ὁ δειλὸς προσπαθεῖ διὰ τῶν ῥητορικωτέρων σχημάτων νὰ ἀποδείξῃ ὅτι ὑπῆρξε γενναῖος ἐν περιπτώσει τινὶ κινδύνου.

Εἶπομεν ὅτι ἡ αὐταπάτη αὕτη ἢ ἕνεκα τοῦ φύσει ἀσθενοῦς βαθμοῦ τῆς αὐτολεγκτικῆς δυνάμεως συμβαίνουσα εἶνε λίαν συνήθης παρὰ τοῖς παισὶ καὶ τισιν ἐνήλιξι, οὓς ἀπεκαλέσαμεν συστηματικοὺς ψεῦστας, πρὸς δὲ ὅτι τὸ αὐτὸ φαινόμενον συμβαίνει σχεδὸν γενικῶς καὶ εἰς πάντας τοὺς ἀνθρώπους, ὁσάκις ἕνεκα πάθους ἢ ἐντόνων συναισθημάτων παρασκευασθῆ καταλήλως τὸ ψυχικὸν ἔδαφος, ἐξ οὗ φύονται τὰ ψεῦδη, τὰ ὅποια καὶ αὐτοὶ οἱ ἐπινοήσαντες πιστεύουσιν. Νῦν δυνάμεθα καὶ ἐκ τῆς παθολογίας νὰ φέρωμεν παραδείγματά τινα πρὸς ἐνίσχυσιν τῆς ἰδέας ἡμῶν ταύτης. Εἰς τοὺς φρενοβλαβεῖς τοὺς καλουμένους παραλυτικούς (paralytiques généraux) συχνότατα ἀπαντῶμεν τοιαύτης φύσεως ψεῦδη. Οἱ δυστυχεῖς οὗτοι ἰδίως ἐν τῷ ἀρχικῷ σταδίῳ τῆς νόσου αὐτῶν ὑπὸ τὸ κράτος ἀπάτου συναισθηματος εὐδαιμονίας εὐρισκόμενοι ἕνεκα τῆς παθολογικῆς ἐν τῷ ἐγκεφάλῳ τελουμένης ἐπεξεργασίας (συμφορησις αἵματος περὶ τὰ κύτταρα καὶ ἄρα ἀφθονία ἔξυγόνου) ἐκτρέπονται εἰς ὑπερβολάς, ἤτοι εἰς ψεῦδη, πρὸς ἐκδήλωσιν καὶ μετάδοσιν εἰς τοὺς περὶ αὐτοὺς τοῦ ὑπερχειλίζοντος συνκισθήματος τῆς παθολογικῆς χαρᾶς καὶ τῆς εὐδαιμονίας τῶν λέγουσιν ὅτι ἔχουσι πολλὰ ἀνάκτορα πολυτελεῖ, ἀποθήκας πλήρεις χρυσοῦ καὶ ἀδαμάντων, ἵππους καὶ ἀμάξας κατὰ ἑκατοντάδας, εἰσὶ βασιλεῖς κτλ. ἀπαρᾶλλάντως ὅπως

τὰ παιδία καυχῶνται ὅτι εἰσὶ στρατιῶται καὶ βασιλεῖς, ἢτι ἐσκότωσαν πολλοὺς τούρκους ἢ θηρία, ὅτι ὁ πατέρας των ἔχει μιλλιούνα κτλ., διὸ καὶ ὀρθῶς παραβάλλονται οἱ παραλυτικοὶ φρενοβλαβεῖς πρὸς τὰ παιδία, καὶ ὅπως οἱ ὑπὸ τὸ κράτος συγκινήσεων καὶ διαφορῶν συναισθημάτων, ὡς εἶδομεν, εὐρισκόμενοι καὶ φυσιολογικῶς τὸν νοῦν ἔχοντες διατείνονται ὅτι εἶδον φαντάσματα, ἢ ὅτι ἐφρονεῖθησαν χιλιάδες ἡρώων ἐν ταῖς συνόροις ἐν ἀψιμαχίᾳ τινί, ἢ ὅτι ἐπραξάν τι, τὸ ἅποιον δὲν ἔχουσι πράξει κτλ.

Οἱ παραλυτικοὶ πιστεύουσιν εἰς τὰ ἴδια ψευδῆ, ὡς καὶ οἱ ἄλλοι οἱ υγιεῖς τὸν νοῦν ἔχοντες ψευδόμενοι, περὶ ὧν ἀνωτέρω ὁ λόγος· ἡ διαφορὰ ἔγκειται εἰς τὸν βαθμὸν τῶν ψευδῶν, οὐχὶ δὲ εἰς τὴν φύσιν αὐτῶν, τῶν φρενοβλαβῶν ὄντων ὑπερβολικωτέρων καὶ ἀπιθανωτέρων ἐνίοτε· ἡ ψυχολογικὴ ὁμῶς αἰτία τῆς αὐταπάτης εἶνε ἡ αὐτὴ παρ' ἀμφοτέροις.

* *

Ἐνταῦθα λήγει ἡ παρέλασις τῶν ψευστῶν καὶ ψευδομένων κατὰ κλάσεις καὶ τάξεις καὶ διαφοροὺς ὑποδιαίρέσεις γενομένη. Πιστεύομεν δὲ ὅτι ἕκαστος τῶν ἀναγνωστῶν θὰ ἀνεγνώρισεν αἰσθηθὲν τὴν οἰκίαν αὐτοῦ θέσιν καὶ θὰ προσέδραμεν ἐγκαίρως εἰς τὰς τάξεις του.

Ἄλλὰ μεθ' ὅλας ταύτας τὰς διαίρέσεις καὶ ὑποδιαίρέσεις ἀκριβῆ ὅρια μεταξὺ τούτων δὲν εἶνε δυνατόν νὰ χαραχθῶσι, καθότι εἰς καὶ ὁ αὐτὸς ψευδόμενος ἐν δεδομέναις περιστάσεσι δύναται νὰ ἀνήκῃ διαδοχικῶς ἢ ταυτοχρόνως εἰς ὅλας τὰς τάξεις· οὐχ' ἦττον ὡς ἐκ τῶν ἐπιπρατεστέρων καὶ συνήθων χαρακτῆρων τοῦ ψεύδους, οὐ ποιεῖται χρῆσιν ἄτομόν τι, κατ' ἀνάγκην θὰ ἀνάγεται εἰς τοιαύτην τάξιν ἢ εἰς τοιοῦτο εἶδος μᾶλλον ἢ εἰς ἄλλο. Ἐπειδὴ δὲ πρὸς τοῦτοις εἰς ὠρισμένα εἶδη ἐπαγγελμάτων ἀντιστοιχοῦσιν καὶ ὠρισμένα εἶδη ψευδῶν, διὰ τοῦτο καὶ ὡς βᾶσιν ὑποδιαίρέσεως τῶν ψευστῶν ἐλάβομεν τὰ ἐπαγγέλματα.

Συνοψίζοντες νῦν τὰ μέχρι τοῦδε εἰρημένα, λέγομεν ὅτι ἠθικῶς τὸ ψεῦδος διαίρεῖται εἰς τὰς τέσσαρας ὡς ἐξῆς κατηγορίας:

α') Ψεῦδος, οὐ ποιεῖται τις χρῆσιν πρὸς τέρψιν ἑαυτοῦ ἢ τῶν ἄλλων.

β') Ψεῦδος πρὸς εὐγενῆ καὶ καλὸν σκοπὸν ὑπὲρ τῶν κοινῶν καλοῦ καὶ ἐνὸς ἢ πολλῶν ἀτόμων.

γ') Ψεῦδος πρὸς ὄφελος ἑαυτοῦ καὶ βλάβην ἄλλου.

δ') Ψεῦδος πρὸς οὐδένα σκοπὸν ἢ κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἦττον οὐδέτερον.

Ψυχολογικῶς δὲ οἱ ψευδόμενοι καὶ ψεῦσται διαίρουσιν ὡς ἐξῆς:

α') Εἰς τοὺς ἔχοντας πλήρη συνείδησιν τοῦ ψεύδους καὶ τὴν δύναμιν ἐν ἑαυτοῖς τοῦ νὰ μὴ ψεύδωνται, ἂν θελήσωσι.

β') Εἰς τοὺς ἔχοντας μὲν κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἦττον πλήρη συνείδησιν τοῦ ψεύδους, ἀλλ' ἡλαττωμένην τὴν δύναμιν ἢ τὴν ἠθικὴν ἐλευθερίαν εἰς τὸ νὰ μὴ ψεύδωνται ἢ λίαν ἠϋξημένην τὴν τάσιν τοῦ ψεύδεσθαι. Ἐνταῦθα ἰδίως ἀνήκει κατηγορία τις παιδῶν, ὡς καὶ οἱ ἔχοντες ψυχικὰς ἀνωμαλίας καὶ νευροπαθείας ἐκ κληρονομικῆς αἰτίας, αἱ ὑστερικαὶ, οἱ ἡμιφρενοβλαβεῖς, οἱ ὀρμέφυτοι (impulsifs) κτλ.

γ') Εἰς τοὺς ἔχοντας λίαν συγκεχυμένην ἢ οὐδεμίαν συνείδησιν τοῦ ψεύδους.

Ἄφοῦ οὐδεὶς ἄνθρωπος ἐπὶ γῆς ὑπάρχει, ὅστις νὰ μὴ ἐψεύσθῃ καὶ νὰ μὴ ψεύδῃται, ἔπεται ὅτι τὸ ψεῦδος εἶνε διακεχυμένον ἐν μεγίστῃ ἀφθονίᾳ ἐν τῇ ἀτμοσφαιρᾷ τοῦ ἠθικοῦ κόσμου. Ὅποια δὲ τις ἄρα γε νὰ ἦ ἡ ἀναλογία αὐτοῦ ἐν σχέσει πρὸς τὴν ἀλήθειαν;

Οἱ χημικοὶ πρὸς πρᾶστασιν τοῦ συνδυασμοῦ τῶν στοιχείων τῆς φύσεως πρὸς ἄλληλα καὶ διευκόλυνσιν τῆς σπουδῆς αὐτῶν μεταχειρίζονται ὠρισμένους τινὰς τύπους δι' ἕκαστον συνδυασμὸν. Μιμηθῶμεν τὴν μέθοδον αὐτῶν. Ἐστὼ λοιπὸν Ψ τὸ ψεῦδος, καὶ Α ἡ ἀλήθεια· δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν μὴ ἀπομακρυνόμενοι πολὺ τῆς πραγματικότητος ὅτι ἡ ἠθικὴ κατάσταση τῆς ἀνθρωπίνης κοινωνίας κατὰ μέσον ὄρον ὑπὸ τὴν ἐποψίν ταύτην δύναται νὰ παρασταθῇ διὰ τοῦ ἐξῆς τύπου: $\Psi^8 A^2$, ἥτοι ὀκτὼ μέρη ψεύδους πρὸς δύο μέρη ἀληθείας. Ἐὰν προσθῶμεν εἰς τὰ στοιχεῖα ταῦτα καὶ τὸ στοιχεῖον τῆς κακίας Κ, καὶ τὸ στοιχεῖον τῆς ἀρετῆς Α, ἡ γενικὴ ἠθικὴ ἀξία τοῦ ἀνθρώπου δύναται νὰ παρασταθῇ διὰ τοῦ τύπου $\Psi^8 K^3 (AA)^2$.

Ἐννοεῖται ὅτι ὁ συνδυασμὸς τῶν στοιχείων τούτων ποικίλλει κατὰ τὰ διάφορα ἄτομα, καὶ εἰς τὸ αὐτὸ δὲ ἄτομον κατὰ τὰς διαφοροὺς περιστάσεις αἱ ἐνώσεις μεταβάλλονται ὀλίγον. Καὶ εἶνε μὲν ἀληθές ὅτι ἡ ψυχολογία οὐδέποτε θὰ ἀφίχθῃ εἰς τὴν τελειότητα καὶ ἀκρίθειαν τῆς χημείας ὅπως ἀναλύη μετὰ μαθηματικῆς ἀκρίβειας τὴν ἠθικὴν σύνθεσιν τοῦ ἀνθρώπου καὶ καταδεικνύη ἀκριβῶς τὰ ἄτομα τῶν ἠθικῶν τούτων στοιχείων τοῦ ἀνθρώπου, ἀλλ' ὅπως δῆποτε δυνάμεθα νὰ δίδωμεν μᾶλλον συγκεκριμένην μορφήν διὰ τοιοῦτων ψυχολογικῶν τύπων εἰς τὰς ἀορίστους ἐκτιμήσεις, ἃς ἔχομεν ἐν τῷ νῷ καὶ ποιοῦμεν ἕκαστος ἐν τῇ κοινωνίᾳ καθ' ἑκάστην διὰ τὰ γνωστὰ ἡμῖν πρόσωπα.

Διατί δὲ ἡ ἀφθονία αὕτη τοῦ ψεύδους καὶ τῆς κακίας ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ ἡ σμικρὰ ἀληθῶς ποσότης τῆς ἀρετῆς καὶ τῆς ἀληθείας;

Δι' ὃν λόγον καὶ τὸ ποσὸν τῶν ἠθικῶν ἀερίων ἐν τῇ ἀτμοσφαιρᾷ εἶνε μεγαλειότερον τοῦ ζωοποιοῦ ὀξυγόνου· τὸ ἀνθρώπινον ὄξυ καὶ τὸ ἄζωτον ἀποτελοῦσι τὰ $\frac{4}{3}$ τῆς ἀτμοσφαιρας,

τὸ ὀξυγόνον δὲ τὸ ἐπίλοιπον μέρος. Ἐὰν ἀνεπνέομεν μόνον τὰ δύο πρῶτα ἀέρια, ἡ ζωὴ θὰ ἦτο ἀδύνατος· ἐὰν ἐπίσης ἀνεπνέομεν μόνον τὸ ὀξυγόνον ἢ τὴν ζωὴν ἡμῶν θὰ κατηναλίσκετο τάχιστα· τὸ κράμα τῶν στοιχείων τούτων ἀποτελεῖ τὸ κατάλληλον μέσον, ἐν ᾧ ἡ ζωὴ ἡμῶν εἶνε δυνατὸν νὰ διατηρηθῇ.

Οὕτω συμβαίνει καὶ ἐν τῷ ἠθικῷ κόσμῳ. Ἡ ἀνάμιξις τοῦ ψεύδους καὶ τῆς κακίας μετὰ τῆς ἀληθείας καὶ τῆς ἀρετῆς καθιστᾷ δυνατὴν τὴν ὑπαρξίν μιᾶς κοινωνίας, ἐκ τῆς ἀντιθέτου δὲ αὐτῶν ἐπιδράσεως προκύπτει ἡ κίνησις τοῦ ἀνθρωπίνου βίου, ὡς προκύπτει ἡ κίνησις τῶν οὐρανίων σωμάτων ἐκ τῆς ἀντιθέτου ἐνεργείας δύο δυνάμεων, τῆς ἔλξεως καὶ ὤσεως. Ἀφοῦ δὲ ἀπὸ τῶν παλαιωτάτων χρόνων μέχρι σήμερον τὸ ψεῦδος καὶ ἡ κακία εὐρίσκονται ἀναμειγμένα μετὰ τῆς ἀληθείας καὶ τῆς ἀρετῆς, τοῦτο σημαίνει ὅτι ὑφίσταται μυστηριώδης τις ἠθικός νόμος οὕτω ὁρίσας τὰ πράγματα ἵνα ἡ δυνατὸς ὁ βίος τῆς ἀνθρωπότητος ἐπὶ τοῦ πλανήτου ἡμῶν καὶ ἐπιτευχθῇ βαθμηδὸν καὶ ἡμέρα διὰ μέσου τῶν αἰώνων ἡ πρόοδος αὐτῆς.

Ἡ ὑπαρξίς τοῦ ψεύδους ἀνυψοῖ τὴν ἀξίαν τῆς ἀληθείας ὡς ἡ ἄγνοια τὴν τῶν γνώσεων· ἡ ἔννοια τῶν πραγμάτων καὶ ἡ ἐκτίμησις αὐτῶν προκύπτει ἐκ τῆς ἀντιθέσεως. Ὁ φανατικός φιλαλήθης εἶνε φανατικός διότι μισεῖ τὸ ψεῦδος. Τὸ ψεῦδος καὶ ἡ κακία ἀφ' ἑνός, ἡ ἀρετὴ καὶ ἡ ἀλήθεια ἀφ' ἑτέρου, χρησιμεύουσιν ὡς δύο παμμέγιστοι μοχλοὶ κινουντες τὸν μηχανισμόν τῆς ἀνθρωπίνης κοινωνίας· ἂν ἀφαιρεθῇ ὁ εἰς πᾶσα ἀρμονικὴ κίνησις παύει. Ὁ τοῦ Βερολίνου σοφὸς Du Bois Raymond εἶπεν ὅτι ἐὰν ὁ ἀνθρώπινος νοῦς ἐκέκτητο ἀπειρον σοφίαν, ὁ ἀνθρώπος θὰ ἐπληττεν ἐκ φοβερῆς ἀνίας καὶ θὰ κατεδικάζετο εἰς ἀδράνειαν· θὰ ἐγνωρίζομεν, λέγει, πάντα τὰ συμβάντα, συμβαίνοντα καὶ συμβησόμενα ἐν τῷ σύμπαντι· θὰ εὐρίσκομεν, π.χ. τάχιστα δι' ἑνός ἀπλουστάτου ὑπολογισμοῦ ποῖος ἀνθρώπος εἰς ποῖον σημεῖον τῆς γῆς εὐρίσκεται, ποία εἶνε ἡ ἱστορία τοῦ ἀνθρώπου τούτου, ποία ἡ μορφή του, τί ἔπραξεν ἢ τί θὰ πράξῃ, ποῖοι εἶνε οἱ ἀπόγονοι αὐτοῦ μέχρι τέλους τῶν αἰώνων· θὰ ἐγνωρίζομεν τί σκέπτεται ἕκαστος καὶ τί θὰ σκεφθῇ, εἰς ποῖον μέρος πόσον ὕδωρ θὰ πέσῃ μέχρι συντελείας τοῦ κόσμου κτλ. κτλ. Ἐν ἄλλαις λέξεσι θὰ εἴμεθα θεοὶ γινώσκοντες γὰ τ' ἐόντα, πρὸ τ' ἐόντα τὰ τ' ἐόμενα· οὐδὲν ἀπρόοπτον, οὐδεμία περιέργεια, οὐδεμία ἐλπίς καὶ συγκίνησις, οὐδὲν ἰδεῶδες θὰ ἐπιδιώκομεν, οὐδεμία εὐχάριστος αὐταπάτη (illusion) θὰ ἐτάραττε τὴν ἀχανῆ ψυχὴν ἡμῶν, ἠτις θὰ ὁμοιάζεν πρὸς ἀτέρμονα λίμνην, ἧς τὰ ὕδατα ἀκίνητα ὡς πεπηγότα ἐκτείνονται ἐπ' ἀπειρον! Οὐδεμία πτυχὴ ἐν αὐτῇ ἐκ ζεφύρου,

οὐδεμία τρικυμία! μονοτονία ἀπελπιστικὴ!

Κατὰ ταῦτα ὁ Δημιουργός, ἐὰν ἔχη τὰ αὐτὰ συναισθήματα, οἷα καὶ ὁ ἀνθρώπος θὰ εἶνε βεβαίως ὁ δυστυχέστερος τῶν ἀθανάτων καὶ θὰ πλήττη ἐξ ἀνίας δεινῆς. Θὰ ὁμοιάζῃ, ἰστάμενος πρὸ τοῦ σύμπαντος, τὸν μηχανικὸν ἐκείνον, ὅστις, ἰστάμενος πρὸ τῆς λειτουργοῦσης ἀτμομηχανῆς του, βλέπει τὴν αὐτὴν αἰωνίως κίνησιν αὐτῆς καὶ ἀκούει τὸν αὐτὸν μονότονον θόρυβον.

Ὅθεν ὅπως ἡ ἄγνοια τῶν ἀνθρώπων εἶνε ὠφέλιμος καὶ εὐχάριστος ἅμα, καθὸ συντείνουσα εἰς τὴν διέγερσιν τῆς περιεργείας τῆς ἀνθρωπίνης διανοίας, ἐξ οὗ καὶ προκύπτει ἡ αὐξήσις τῶν γνώσεων, οὕτω καὶ τὸ ψεῦδος μετὰ τῆς κακίας χρησιμεύουσιν ὡς κέντρον καὶ διεγερτήριον τῶν πνευματικῶν καὶ ἠθικῶν δυνάμεων τοῦ ἀνθρώπου.

Ἐν τούτοις ἡ ἀνθρωπότης τείνει πάντοτε πρὸς τὸ ἰδεῶδες, τρέχει κατόπι χιμαίρας, τὴν ἐξάλειψιν δηλαδὴ τοῦ κακοῦ ἀπὸ τῆς γῆς, καὶ ὀνειρεύεται τὴν βασιλείαν τῆς γενικῆς εὐδαιμονίας, τῆς ἀπολύτου εἰρήνης καὶ ἀδελφοποιήσεως, τοῦ ἀπολύτου καλοῦ καὶ ἀγαθοῦ ἐν τῷ κόσμῳ! Ἐκτὸς ὅτι τοῦτο εἶνε μία χιμαίρα καὶ οὐδέποτε θὰ πραγματοποιηθῇ, ἢ ἐπιτευχῆς τυχὸν τοῦ πόθου τούτου τῆς ἀνθρωπότητος, ἢ ἱκανοποίησις τῆς ἀνάγκης ταύτης, θὰ ἀπέβαιεν αὐτῇ ἀνιαρσάτη καὶ καταστρεπτικὴ, ἢ δι' ἀπογοήτευσιν θὰ ἐπηκολούθει δεινῇ. Δύναται τις ἀπὸ τοῦδε νὰ φαντασθῇ μίαν κοινωνίαν ἀφιχθεῖσαν εἰς τὸ ἰδεῶδες, συλλαβοῦσαν τέλος τὴν χιμαίραν, ἣν κατέτρεξε ἐπὶ αἰῶνας, ὅποσον ἀνούσιος θὰ ἦ καὶ ψυχρὰ καὶ ἄνευ ζωῆς! Ἡ ἔλλειψις τῶν μικρῶν καὶ μεγάλων πλθθῶν τοῦ ἀνθρώπου, τοῦ φθόνου, τοῦ ψεύδους, τοῦ μίσους, τῆς ζηλοτυπίας, τῆς πλεονεξίας, τῆς μοχθηρίας καὶ πάντων ἐν γένει τῶν τέκνων τῆς κακίας θὰ κατέστρεφεν αὐτοστιγμῇ πᾶσαν ἀνθρωπίνην ἐνεργεῖαν καὶ δραστηριότητα, τὸ ἐμπόριον, τὴν βιομηχανίαν, τὰς ὥραιας καὶ βαναύσους τέχνας, τὰ γράμματα καὶ τὰς ἐπιστήμας, εἰς τὰ ὅποια οἱ ἀνθρώποι προκόπτουσι· ἀνθαμιλλώμενοι καὶ ἀλληλοπολεμούμενοι οὐχὶ δὲ τρυφερῶς ἐναγκαλιζόμενοι καὶ ἀλληλοσπαζόμενοι.

Ἄν ποτε κατάρθου νὰ περιπτυχθῇ τὴν χιμαίραν τοῦ ἰδεῶδους ὁ ἀνθρώπος θὰ ἠσθάνετο ἴσως ἀφικτὸν τινα ἠδονὴν καὶ εὐδαιμονίαν ἐπὶ μίαν στιγμὴν ἀλλὰ μετὰ τὴν στιγμὴν ταύτην ἢ πρῶτη φροντίς αὐτοῦ θὰ ἦτο νὰ στρέψῃ μετ' ἀποστροφῆς καὶ ἀηθίας τὸ πρόσωπον ἀπὸ τοῦ τέρατος τούτου, ὅπερ ἐνεκα τῆς ἀποστάσεως καὶ διὰ τῆς φαντασίας του εἶχεν ἐκλάβει ὡς ἰδεωδῶς ὥραϊον! Οὕτω δὲ παριστάμεθα πρὸ τοῦ παραδόξου τούτου φαινομένου, καθ' ὃ ἡ ἀνθρωπότης ἐπιδιώκει ἐν ἀγνοίᾳ τῆς ἀκριβοῦς τὸ ἀντίθετον ἐκείνου, ὅπερ

ἐπιθυμῆι νὰ ἀπολαύσῃ. Ἄλλ' ἡ ἀπάτη αὐτὴ εἶνε ὀφελίμος, χρησιμεύουσα πρὸς καταπολέμησιν καὶ περιστολὴν τῆς αὐξήσεως τῆς κακίας· τὸ πρακτικὸν ἰδεῶδες πάσης κοινωνίας δέον νὰ ᾖ ἡ περιστολὴ καὶ ἐλάττωσις τῆς κακίας, διότι ἡ ἐξάλειψις αὐτῆς οὔτε κατορθωτὴ ποτὲ ἐστίν, οὔτε ἐπιθυμητὴ, καθόσον συνεπάγεται τὴν ἄρσιν τῆς ἐννοίας τοῦ ἀγαθοῦ καὶ τῆς ἐξ αὐτοῦ ἀπολαύσεως.

Βαθειᾶν τῶν ἑννοϊᾶν ἔχει τὸ ὑπὸ τοῦ Spinoza ρηθὲν: tout est pour le mieux dans le meilleur des mondes possibles» καίτοι ὁ Βολταῖρος εὐφρέστατα ἐν τῷ *Candide* αὐτοῦ ἐσατύρισε τοῦτο.

Τὰ πάντα ἔχουσι καλῶς ἐν τῷ κόσμῳ ὡς ἔχουσι. Τὸ ἀξίωμα τοῦτο τοῦ Spinoza οἱ Ἰανσενισταὶ καὶ οἱ Κουάκεροι τοῦ 17ου αἰῶνος ἀποστρεφόμενοι εἶχον ἀποφασίσει ὅπως μὴδέποτε ψευθῶσι κατὰ τὸν βίον των. Ἄλλὰ μετ' ὀλίγον τὸ εἶδος τοῦτο τῶν ἀνθρώπων ἐσβέσθη, ὡς ἐσβέσθησαν τὰ εἶδη ἐκεῖνα τοῦ ζωικοῦ βασιλείου, ὅσα δὲν ἦσαν καταλλήλως ὀπλισμένα κατὰ τὸν ἀγῶνα τῆς ὑπάρξεως ἐν τῇ φύσει.

Ὅθεν τὸ ψεῦδος εἶνε ἐν ἀναγκαῖον κακόν, ὡς ὑπάρχουσι πολλὰ ἀναγκαῖα κακὰ ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ, ὡς εἶνε ἀναγκαῖος τῇ πολιτείᾳ καὶ ὁ δῆμιος. Ἄλλ' ὡς ἀποστρεφόμεθα τὸν δῆμιον, οὕτω δέον νὰ ἀποστρεφώμεθα καὶ τὸ ψεῦδος, τὸ ὁποῖον εἶνε ὁ δῆμιος τῆς ἀληθείας.

ΣΙΜΩΝ ΑΠΟΣΤΟΛΙΑΝΗΣ

ΑΡΧΑΙΑ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ ΤΗΣ ΠΟΛΕΩΣ ΜΙΣΤΡΑ

Χάριν τῆς ἱστορίας τῶν ἀρχαίων ἐν Πελοποννήσῳ οἰκογενειῶν δημοσιεύομεν ἔγγραφο, δωρηθὲν τελευταῖον εἰς τὸ ἀρχεῖον τῆς ἱστορικῆς καὶ ἐθνολογικῆς ἐταιρίας, καὶ καταταχθὲν ὑπ' ἀριθμὸν 6860, διαλαμβάνον τινὰ περὶ τῆς ἐν τῷ Μίστρᾳ οἰκογενείας Λεωπούλου. Τὸ ἔγγραφο τοῦτο εἶνε πιστοποιητικόν, ὅπερ ἔδωκεν ὁ ἐπίσκοπος Κυθήρων Κύριλλος εἰς τὸν Γεώργιον Λεώπουλον καταφυγόντα τῷ 1771 εἰς Κύθηρα. Τὸ ἔγγραφο φέρει καὶ τὴν ὑπογραφήν τοῦ Ἐπισκοπικοῦ πρωτονοταρίου Γεωργίου Μόρμωρη, ὑπὸ τοῦ ὁποίου καὶ συνετάχθη καὶ ἐγράφη, τοῦ ἐπισκόπου ὄντος ἀμαθοῦς, ὡς φαίνεται, καὶ ἐκ τῆς ὑπογραφῆς του, ὑπογραφομένου «Κήρηλος». Ἡ γλῶσσα τοῦ κειμένου τοῦ πιστοποιητικοῦ, ἰκανῶς καθαρεύουσα καὶ ἁμαλή, πλὴν συντακτικῶν τινῶν ἀνωμαλιῶν, μαρτυρεῖ ὅτι ἐν Κυθήροις ἐκαλλιεργοῦντο περὶ τὸ 1770 τὰ ἑλληνικὰ γράμματα, ἐν οἷς διέπρεπεν ἡ ἀρχαία τῆς νήσου οἰκογένεια τῶν Μόρμωρη.

Τὸ πιστοποιητικὸν ἔχει ὡς ἐξῆς

« Ἡ ταπεινότης ἡμῶν διὰ τοῦ παρόντος γράμματος δῆλον ποιεῖ ὅτι ὁ τιμιώτατος Κύριος Γεώργιος Λεώπουλος ὑπάρχει ἐκ τῆς πόλεως Σπάρτης, γένος μὲν εὐγενές, καὶ παλαιότερον πάντων τῶν ἐν αὐτῇ εὐρισκομένων Χριστιανῶν. Ἄνωθεν καὶ ἐξ ἀρχῆς οἱ πρόγονοι αὐτοῦ μετὰ τῶν ἡγεμονευόντων ἐν τῇ Πελοποννήσῳ κατὰ τὰς διαφόρους ἐξουσίας ἐς αἰεὶ τὰ πρῶτα ἔφερον. Ἐν βραχεῖ δέ τι τοῦ χρόνου διαστήματι, ὅσον ἔτι οἱ ζῶντες φημίζουσιν, ἀφέντες τὰ παλαιὰ αὐτῶν προτερήματα, τῶν νεωτέρων ἀρχόμενοι λέγομεν ὅτι τῷ μεγάλῳ αὐτοῦ θείῳ τοῦνομα Σαράντος Λεώπουλος, ὅτε ὁ ἐξοχώτατος Καπ. Γενεράλης Μοροζίνης ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τῆς Γαληνοτάτης τῶν Ἐνετιῶν ἀριστοκρατίας τὴν Πελοπόννησον ὑπέταξε πάσαν, τὴν ἐξουσίαν δέδωκε τῆς τῶν Λακωνῶν ἐπαρχίας, ἐπιτροπικῶς τῷ ρηθέντι Σαράντῳ, ὥστε κρίνειν τε καὶ ἀνακρίνειν πάσας τὰς ἐμπιπτούσας ὑποθέσεις, ἕως ὅτου πεμφθῆι ἀρχῶν προβλεπτῆς παρὰ τῆς αὐτῆς Γαληνοτάτης ἐξουσίας. Οὗτος δὲ ἰκανὸν χρόνον δικαίῳ τε καὶ θεαρέστῳ διοικήσας ἔπειτα εἰς Ἐνετίας ἀπεδήμησε καὶ τὰ παρ' αὐτοῦ καλῶςπραχθέντα οἱ τῆς ἀριστοκρατίας θεωρήσαντες, πάντα ἐπεκύρωσαν, καὶ τῆς τοῦ Κόντε τιμῆς εἰς ἀνταμοιβὴν αὐτὸν ἐτίμησαν, μετὰ καὶ τῆς χρυσῆς κολλάνας περιβολῆν ¹⁾, δόντες αὐτῷ καὶ ἰκανὴν χωρίων γῆν εἰς ἐνδοξον καὶ τιμητικὴν θεραπείαν αὐτοῦ.

Ὁ δὲ πατὴρ αὐτοῦ Δημήτριος Λεώπουλος μετὰ ταῦτα ἐπὶ τῇ τῶν Ὀθωμανῶν αὐθις ἐξουσίᾳ μετὰ τῶν λοιπῶν προϊσταμένων τῆς Πελοποννήσου ταύτης τὴν διοίκησιν ἔφερον, ὅθεν καὶ ἐδιωρίσθη τότε παρὰ τοῦ ἡγεμόνος εἰς τὸ ἐπιτηρεῖν καὶ διοικεῖν τὰς βασιλικὰς ἀπάσας ὑποθέσεις μετὰ τοῦ ἐκεῖσε ἐξουσιαστοῦ τῆς ἐπαρχίας Μιστρός. Τὰ νῦν οἱ αὐτάδελφοι αὐτοῦ, καὶ οὗτος σὺν τοῖς λοιποῖς προεστώσι, τὴν διοίκησιν τοῦ κοινοῦ καὶ πολιτείαν αὐτῶν θεαρέστως ἐπιφέρουσι. Καὶ ὁ μὲν εἰς ἀδελφὸς αὐτοῦ ἀφῆκε περιβόλιον μέγα διὰ ὄρφανοτροφεῖον τῶν πτωχῶν καὶ ἀπόρων παιδῶν νηπίων τῶν χριστιανῶν, ἵνα ἐσαεὶ τρέφονται ἐκ τοῦ εἰσοδήματος αὐτοῦ· ὁ δὲ ἕτερος ἀδελφὸς ἀφιέρωσε μύλον ἓνα μετὰ καὶ περιβολίου εἰς τὸ διανεμεσθαι ἐκ τοῦ εἰσοδήματος αὐτῶν καθ' ἑκάστην ἡμέραν τὰς τροφὰς πᾶσι τοῖς ἐν φυλακῇ βληθεῖσιν ἐν τῇ πολιτείᾳ αὐτῶν.

Καὶ ἕτερον ἀφιέρωμα χρημάτων ἰκανῶν ἀφῆκεν ὁ αὐτὸς εἰς τὸ πληροῦσθαι ἐκ τοῦ κέρδους αὐτῶν κατ' ἔτος ἐν τῷ ναῷ τοῦ Ἁγίου μεγαλο-

1) Κολλάνη = Collana. Περιδέρατον, δι' οὗ περιεβόλοντο τὸν λαμὸν οἱ εἰς τὸ ἀξίωμα τοῦ Κόμητος ἀναγορευόμενοι, ἐξ οὗ ἐκρέματο καὶ τὸ οἰκόσημον αὐτῶν.